

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ЦЭРГИЙН ЁСЛОЛЫН БА ХҮНДЭТГЭЛИЙН АЖИЛЛАГАА

Нийтлэг үндэслэл

70. Хүндэт харуул нь төрийн, цэргийн хүрээний гэж ангилагдана. Төрийн хүндэт харуул Монгол Улсын Засгийн газрын тусгай журмаар ажиллана.

Цэргийн хүрээнд цэргийн ёслол, хүндэтгэлийн ажиллагаанд оролцохоор томилогдсон салбарыг хүрээний хүндэт харуул гэнэ. Хүндэт харуулыг цэргийн хүрээний даргын тушаалаар томилно. Хүндэт харуул нь цэргийн хүрээний дарга, зохицуулагчид захирагдана.

71. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Зэвсэгт хүчний Ерөнхий командлагчийг угтаж авах ёслолд 25 цэрэг бүхий гурван салаа, Монгол Улсын Их хурлын дарга, Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Батлан хамгаалахын сайд, ЗХЖШ-ын даргыг угтах цэргийн ёслолд 25 цэрэг бүхий 2 салаа, байлдааны туг, цэргийн найрал хөгжимтэй хамт томилно. Харуулын дарга, салааны захирагч, туг хамгаалагч нар сэлэмтэй байна.

72. Хүндэт харуулын бие бүрэлдэхүүний хувцас, зэвсгийг цэргийн хүрээний дарга тухайн үед нь тогтоож өгнө. Хүндэт харуул галт хэрэглэлгүй, замаг авагдсан байна.

73. Дээр дурдсан дарга нарыг угтахад хүндэт харуулыг хоёр эгнээ дэлгээ жагсаалаар жагсаана. Тугч, туг хамгаалагчид харуулын баруун үзүүрээс 2 алхам, хөгжим тугийн бүрэлдэхүүний баруун гарт 3 алхам завсар авч жагсана. Угтан авах ажиллагаанд оролцох албан тушаалтнууд жагсаалын зүүн үзүүрт баруун тийш харан жагсана.

Угтах хүнийг нисэх онгоц, галт тэрэг, машинаас буух хүртэл хөгжимд “Ёслол хүндэтгэх марш” тоглоно.

Угтах даргаа нисэх онгоц, галт тэрэг, машинаас буух үед цэргийн хүрээний дарга угтан авч, танилцуулж мэдэгдэнэ.

Цэргийн хүрээний дарга ирсэн даргыг баруун гартаа авч хүндэтгэлийн тавцан /хивс/ дээр гарч хүндэт харуулын зүг харан зогсоно.

Хүрээний дарга ирсэн дарга нар хүндэтгэлийн тавцан /хивс/ дээр гарч зогсоход хүндэт харуулын дарга **“Харуул, НОМХОН”, “Буу-ХАРУУЛД”, “Зэрэгц, ДУНДАА”** команд өгнө. **“Номхон”** командаар сэлмийг ёсолгоонд авч, **“Зэрэгц, Баруун тийш /зүүн тийш, дундаа/”** командаар салааны захирагч нар сэлмээ хөлд авна.

Автоматаар зэвсэглэсэн бол **“Буу-ХАРУУЛД”** команд өгөхгүй.

Хүндэт харуулын дарга угтаж байгаа дарга руу жагсаалын алхаагаар очиж түүнээс 5-6 алхам зайд зогсож илтгэл өгнө: **“Монгол Улсын Батлан хамгаалахын сайд танаа, Таныг хүндэтгэн угтаж цэргийн хүрээний хүндэт харуул жагссан. Хүндэт харуулын дарга ахмад”**.

Харуулын дарга илтгэл өгч дуусаад хажуу тийш болж сэлмээ хөлд авмагц, найрал хөгжимд Монгол Улсын **“Төрийн дуулал”** эгшиглэнэ. Гадаадын Төр, засгийн тэргүүн, Батлан хамгаалахын сайд, Жанжин штабын даргыг угтахад хөгжимд эхлээд тухайн улсын **“Төрийн дуулал”**, дараа нь Монгол Улсын **“Төрийн дуулал”** эгшиглэнэ.

“Төрийн дуулал” эгшиглэж дуусахад цэргийн хүрээний дарга, хүрэлцэн

ирсэн дарга нар хүндэтгэлийн тавцан /хивс/-аас урагш бууж, хүндэт харуулын жагсаалын эхэнд залсан байлдааны тугны зүг угтан авсан даргыг баруун гар талдаа авч явна. Хүндэт харуулын дарга гурван алхмын зайд жагсаалын алхаагаар дагалдан явна. Угтан авсан дарга тугийн өмнө очиж түүнд толгой мэхийн хүндэтгэл илэрхийлнэ. Хэрэв цэргийн алба хаагч ёсолгоотой бол толгой мэхийхгүй.

Байлдааны туганд хүндэтгэл илэрхийлсний дараа цэргийн хүрээний дарга угтан авсан даргыг зүүн гартаа авч яван хүндэт харуулын жагсаалын өмнүүр алхана. Хүндэт харуулын жагсаалын дунд хэсэгт очоод, хүндэт харуулын зүг харан түр зогсож, мэндлэхэд, хүндэт харуулын цэргүүд **“Хүндэт Ерөнхийлөгчийн /Хүндэт сайдын/ амрыг эрье”** хэмээн хариу мэндлэнэ. Энэ үед Цэргийн хүрээний дарга угтан авсан даргын зүүн хойд талд нэг алхам зайтай зогсож байна.

Хүндэт харуулын цэргүүд хариу мэндэлсний дараа цэргийн хүрээний дарга тэргүүнийг зүүн гар талдаа авч, угтах ёслолд оролцож буй албаны хүмүүсийн зүг явна. Энэ үед хүрэлцэн ирсэн даргыг дагалдан яваа бүрэлдэхүүн тэдэнтэй нийлж угтах ёслолд оролцож буй албан тушаалтнуудтай гар барьж мэндэлнэ. Цэргийн хүрээний дарга албаны хүмүүсийг танилцуулна.

Хүндэт харуулын дарга энэ үед дороо эргэж, жагсаалын алхаагаар жагсаалын дунд хүртэл буцаж алхан **“Харуул, Буу-ХӨЛД”, “БОЛНО”** команд өгнө.

74. Хөшөөнд цэцэг өргөх үед ёслолд оролцохоор томилогдсон хүндэт харуул энэ дүрмийн 91-97 дугаар зүйлд заасан журмаар ажиллана.

75. Дурсгалын хөшөөний нээлтэд хүндэт харуулыг хөшөөний зүг харуулж хоёр эгнээ жагсаана. Хөшөөний дэргэд хоёр хос /дөрвөн/ хүндэт харуулыг хөлд нь мөрний хэмжээтэй зай авахуулж зогсооно.

Энэ үед ёслолыг 94 дүгээр зүйлд заасны нэг адил гүйцэтгэнэ.

76. Цэргийн хүрээний даргын тусгай захирамжаар Байлдааны тугийг баярын хуралд залах, ангид нь буцааж авчрахад тугийн салааг, нэг туганд 2-3 тугчийг томилно. Туг хамгаалагчид автоматыг **“Цээжинд”** /карабиныг “Хөлд”/ авч Байлдааны тугийн хоёр талд хөлд нь мөрний хэмжээтэй зай авахуулж зогсоно.

Байлдааны тугийг гаргаж залах ёслолыг “Цэргийн жагсаалын дүрэм”-д заасан журмын дагуу гүйцэтгэнэ.

77. Хүндэт харуулын тугч, туг хамгаалагчдыг 30 минут тутамд халалцуулна.

ОРШУУЛГАНД ОРОЛЦОХ

78. Монгол Улсын баатар, төр нийгмийн нэрт зүтгэлтэн, албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа нас барсан цэргийн алба хаагч, түүнчлэн бэлтгэл /чөлөө/-д байгаа дээд офицерыг бригад/ хороо, тусгай батальоны ахлагчаар ажиллаж байсан/ ахлагчийг оршуулах үед цэргийн хүндэтгэл илэрхийлэхийн тулд хүндэт бараа бологчдыг томилно.

Хүндэт бараа бологч нь: Монгол Улсын баатар, төр нийгмийн нэрт зүтгэлтэн, албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа нас барсан цэргийн алба хаагч, түүнчлэн бэлтгэл /чөлөө/-д байгаа дээд офицерыг оршуулахад-ротын; ахлах, дунд офицер-салааны; ахлагч, түрүүч, сонсогч, байлдагч нарт-тасгийн

бүрэлдэхүүнтэй байна.

Оршуулах үед хүндэт бараа бологчдоос гадна:

78.1. найрал хөгжим;

78.2. шарилын дэргэд зогсох хүндэт харуулд 8 хүн /ээлж тус бүр 4 хүн/;

78.3. цэцгийн баглаа тус бүрт 2 хүн;

78.4. зураг барих 1-2 хүн;

78.5. талийгаачийн одон, медаль бүхий жинтүү тус бүрт 1 хүнийг томилно.

Монгол Улсын одонгуудыг тус тусад нь нэг жинтүүнд, бусад одон, медалийг хэд хэдээр нь нэг жинтүүнд хадаж болно.

Нас барсан /амь үрэгдсэн/ цэргийн алба хаагчийг түүний сүүлчийн алба хааж байсан буюу нас барсан /амь үрэгдсэн/ тухайн орон нутагт нь оршуулна. Цэргийн алба хаагчийн шарилыг онцгой тохиолдолд өөр газарт оршуулахтай холбогдсон тээврийн зардлыг Батлан хамгаалахын сайд, ЗХЖШ /ХХЕГ, ОБЕГ/-ын дарга, Дотоодын цэргийн командлагчийн шийдвэрээр гаргана.

Цэргийн жинхэнэ алба хааж байгаад нас барсан цэргийн алба хаагчийг оршуулах ажлыг тухайн цэргийн ангийн захирагч зохион байгуулна.

БХЯ, ЗХЖШ /ХХЕГ, ОБЕГ/-ын дарга, Дотоодын цэргийн командлагчийн удирдлагад ажиллаж байгаад бэлтгэлд гарсан офицерыг оршуулах ажлыг Шадар сайд, Батлан хамгаалахын сайд, ЗХЖШ /ХХЕГ, ОБЕГ/-ын дарга, Дотоодын цэргийн командлагчийн тушаалаар томилогдсон комисс зохион байгуулна.

79. Шарил гаргах, оршуулах цаг, газрыг талийгаачийн ар гэрийнхний саналыг харгалзан тогтооно.

80. Цэргийн алба хаагч ангиасаа өөр газар нас барсан тохиолдолд оршуулахад оролцох хүмүүс болон хүндэт бараа бологчдыг тухайн цэргийн хүрээний дарга томилно.

Нас барсан цэргийн алба хаагчийг өөр газар оршуулахад шарил хүргэх бүрэлдэхүүнийг цэргийн ангийн захирагчийн тушаалаар томилно.

81. Ангийн захирагч, Цэргийн штабын дарга цэргийн алба хаагчийн нас барсан тухай гэр бүл, төрөл төрөгсдөд нь яаралтай мэдэгдэнэ.

82. Цэргийн хүрээний дарга, зохицуулагч нь хүндэт бараа бологч болон оршуулахад оролцох хүмүүсийг хаана, хэдийд ямар хувцастай ирүүлэхийг холбогдох ангийн захирагч, даргад урьдчилан мэдэгдэнэ.

83. Салах ёс гүйцэтгэх танхимын цонх, чийдэнг эмгэнэлийн байдлаар бүдгэрүүлэн бүтээж, танхимын хоймор талд тусгайлан зассан тавцан дээр шарилыг, талийгаачийн жаазтай хөргийг шарилын толгой талд тус тус байрлуулж, хадгаар бүтээн жаазны зүүн доод өнцгийг хар, улаан даавуугаар чагтална. Хөргийн доод талд шагналын одон, медаль, цэцгийн баглааг тусгайлан байрлуулна.

Шарилын дэргэд зогсох хүндэт харуулыг шарилын толгой, хөлний хоёр талд хосоор нь 4 цэргийн алба хаагчийг гаргана. Тэд автоматыг “Цээжинд” /карабиныг “Хөлд”/ авч, хөлд нь мөрний хэмжээтэй зай авахуулж зогсооно /зураг 6/. Тэдгээрийг 30 минут тутам халалцуулна.

Салах ёс гүйцэтгэж эхлэхэд талийгаачийн гэр бүл, төрөл төрөгсөд, комиссын гишүүд, салах ёс гүйцэтгэхээр ирсэн хүмүүс ээлж ээлжээр эмгэнэл илэрхийлнэ. Салах ёс гүйцэтгэх үед найрал хөгжим эмгэнэн гашуудах аялгуу

тоглоно.

84. Хүндэт бараа бологчид талийгаачийн шарилыг гаргах хаалганы ойролцоо дэлгээ жагсаалаар, хөгжим тэдний баруун гарт тус тус жагсана. Хүндэт бараа бологч болон хүндэт харуул, талийгаачийг оршуулах үед ёслохгүй.

85. Шарил гаргахад эхлээд талийгаачийн зураг, араас нь цэцгийн баглаа, одон, медаль /зэргийн дарааллаар/, шарил авч яваа хүмүүс, дагалдагчид, хөгжим, хүндэт бараа бологч явна.

Шарил гаргах үед хүндэт бараа бологчдын дарга жагсаалаас гаралгүй нам дуугаар **“НОМХОН”**, карабинаар зэвсэглэсэн бол **“НОМХОН”**, **“Буу-ХАРУУЛД”** команд өгч өөрөө ёсолно.

Жагсаалд байгаа цэргийн алба хаагч нь шарилыг дагуулж хараа гаргана. Хөгжимд эмгэнэн дурсах аялгуу тоглоно.

Шарил гаргах үед жагсаалаас гадна байгаа цэргийн алба хаагч нь жагсаалын үндсэн зогсолтоор зогсож ёсолно.

86. Оршуулах цуваа явганаар явах үед хөгжимд эмгэнэн дурсах аялгуу тоглоно. Хүндэт бараа бологчид автоматыг **“Цээжинд”** /карабиныг “Мөрөнд”/ авч, шарилын хоёр талд явна. Шарилыг автомашин /хуягт тээвэрлэгч/ дээр авч явах үед бараа бологч автоматыг **“Цээжинд”**, карабиныг **“Хөлд”** авна.

87. Зарим тохиолдолд шарил гаргах болон оршуулах газар уруу явах замын хоёр талаар анги, салбарын бие бүрэлдэхүүнийг нэг эгнээ жагсааж болно.

88. Оршуулах газар очмогц найрал хөгжим тоглолтоо түр зогсоож, хүндэт бараа бологчдын хамт шарил уруу харж жагсан, талийгаачийн зураг, цэцгийн баглаа, одон, медалийг шарилын толгой талд барьж зогсоно.

89. Оршуулахын өмнө гашуудлын цуглаан хийж, оршуулах үед хөгжимд эмгэнэн дурсах аялгуу тоглоно.

Оршуулгын төгсгөлд шарилын хөшөөний чулуунд ороосон хадгийг авахад хөгжимд Монгол Улсын **“Төрийн дуулал”** эгшиглэж, хүндэт бараа бологчдын бүрэлдэхүүнээс томилогдсон бүрэлдэхүүн сургуулийн сумаар 3 удаа ёслолын буудлага /ар гэрийнх нь зөвшөөрсөн бол/ үйлдэнэ. Хөгжимд “Марш” тоглоно.

90. Талийгаачийн одон, медаль, алдар цол, хүндэт тэмдэг, шагнагдсан тухай баримт бичгийг гэр бүлийнхэнд нь хадгалуулахаар үлдээнэ.

Талийгаачид өв залгамжлагч байхгүй бол түүний шагнал, шагнагдсан тухай баримт бичгийг архивт шилжүүлэн өгч болно.

ДУРСГАЛЫН ХӨШӨӨНД ЦЭЦЭГ ӨРГӨХ

91. Эх орны эрх чөлөө, тусгаар тогтнолын төлөө амь үрэгдсэн дайчдын болон албаны үүргээ үнэнчээр гүйцэтгэж яваад амь насаа алдсан алба хаагчдын дурсгалын хөшөө, булшинд, Монголын үндэсний баяр, цэргийн ойн болон бусад тэмдэглэлт өдөр цэцэг өргөнө.

92. Цэцэг өргөх ёслолын арга хэмжээнд цэргийн хүрээний даргын захирамжаар нэг буюу хэд хэдэн ангийн Байлдааны туг, найрал хөгжим бүхий хүндэт харуулыг томилно. Хүндэт харуулын бүрэлдэхүүнийг энэхүү дүрмийн 67 дугаар зүйлийг баримтлан оролцуулах ба бусад тохиолдолд нэг салааны бүрэлдэхүүнтэйгээр оролцуулна.

93. Цэцэг өргөхийн өмнө дурсгалын хөшөө /булш/-ний дэргэд хүндэт харуулын бүрэлдэхүүнээс 2 харуулчин томилно.

Хүндэт харуулыг дурсгалын хөшөө /булш/-ний өмнө хоёр эгнээ жагсаана.

Байлдааны туг жагсаалын баруун үзүүрт, хөгжим тугийн баруун талд байрлана.

Хөшөө хүртэл цэцэг өргөх зам дагуу нарийн хивс, цэцэг өргөх газарт хивс дэвсэж, цэцгүүдийг өргөх дарааллаар байрлуулна.

94. Төлөөлөгчид тус тусын цэцгүүдийн хойно 2-3 алхам зайтай байраа эзлэхэд хүндэт харуулын цэргүүд цэцгүүдийг 2 талаас нь барин алхахад бэлэн болоход хүндэт харуулын дарга **“Харуул, НОМХОН”, “Буу-ХАРУУЛД”, “Зэргээц, БАРУУН ТИЙШ /ЗҮҮН ТИЙШ, ДУНДАА/”** команд өгнө. Хэрэв хүндэт харуул автоматаар зэвсэглэсэн бол **Буу-ХАРУУЛД** команд өгөхгүй, автоматыг **“Цээжинд”** авсан байна. Хөгжимд **“Цэцэг өргөх аялгуу”** тоглоно.

95. Төлөөлөгчид дурсгалын хөшөө, булшны дэргэд очиж, дурсгалын хөшөө, булшинд хүндэтгэл илэрхийлсний дараа хөшөөг нар зөв тойрч, цэцэг өргөсөн дарааллаар байлдааны тугны харалдаа түүн рүү харж зогсоно.

Цэцэг өргөх ёслол дуусахад найрал хөгжим Монгол Улсын Төрийн дуулал, цэцэг өргөгчид тарж явахад Миний нутаг марш эгшиглүүлнэ.

96. Гадаадын төр, засгийн тэргүүн, Батлан хамгаалахын сайд, ЗХЖШ-ын даргын тэргүүлсэн төлөөлөгчдийг цэцэг өргөх ёслол үйлдэх үед энэ дүрмийн 91-97 дүгээр зүйлд заасан журмыг баримтална.

Найрал хөгжимд эхлээд төлөөлөгчид нь цэцэг өргөсөн Улсын **“Төрийн дуулал”** дараа нь Монгол Улсын **“Төрийн дуулал”** /нэг бадаг/ эгшиглэнэ.

Амь үрэгдсэн дайчдын дурсгалын хөшөө, булшинд гадаад орны төлөөлөгчид цэцэг өргөхөд хүндэт харуул, хөгжим томилон гаргахгүй. Энэ тохиолдолд цэргийн хүрээний даргын захирамжаар дурсгалын хөшөөний дэргэд 1-2 харуулчин томилно.

Гадаад орны цэргийн төлөөлөгчдөөс дайчдын дурсгалын хөшөөнд цэцэг өргөх ёслол үйлдэхэд Батлан хамгаалах яамны төлөөлөгч, цэргийн хүрээний зохицуулагч дагалдаж явна.

97. Дайчид дурсгалын хөшөөнд цэцэг өргөх үед гаргасан харуулчинг ёслолын ажиллагаа дууссаны дараа цэргийн хүрээний даргын шийдвэрээр буулгана.